

Сава Стаменковић*

Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий"
Филозофски факултет Универзитета у Нишу

ПОЛИТИКА И ДИЈАЛЕКТ: ИВАН ИВАНОВИЋ, ШОПСКИ ГОВОР И ПРИПОВЕТКЕ ИЗ ЦИКЛУСА „СЕВЕР-ЈУГ“

Иван Ивановић, писац са југа Србије, аутор преко двадесет књига, један је од забрањиваних уметника у време комунистичке Југославије. Међу на различите начине забрањеним делима овог књижевника налазе се и две збирке приповедака, *Шопска амбасада* и *Козја крв*, писане углавном шездесетих, а објављене у целости тек деведесетих година, по паду комунистичког режима. Писане, по оцени цензуре, као „антикомунистичка пропаганда“, оне говоре о утицају политике на животе обичних људи са југа Србије. Ове приче су, како их сам аутор одређује, писане шопским дијалектом или укључују ликове који овим дијалектом говоре и заједно са још осам романа чине циклус „Север – југ“. Осим политичких сплетки у Београду и игара моћи у регионалним центрима КП, на судбину људи са југа Србије у овим делима утиче и њихово порекло и говор, по коме их одређују као неписмене и назадне, неспособне да се уклопе у прописани/наметнути језик/систем. Досељеници из других крајева тадашње Југославије, чији су ставови једнаки партијским, а говор, што је такође врло битно, ближи стандарду, намећу се као елита, заузимају важне друштвене положаје и у потпуности кроје животе домаћег становништва. То се уклапа и у ставове самог писца о сукобу дошљачког и домаћег, динарског и шопског, те дискриминацији овог другог на југу Србије.

Кључне речи: призренско-тимочки дијалекат, шопски говор, политика, идентитет, комунизам, Иван Ивановић, циклус Север-југ.

1. Српска књижевност на дијалекту и Иван Ивановић

Иван Ивановић рођен је 1936. у Нишу, а пореклом (и својим књижевним делом) везан је највише за топлички крај, тачније село Житни

* savastamenkovic@gmail.com, sava.stamenkovich@uni-vt.bg.

Поток у општини Прокупље. Јавио се у нашој књижевности 1972. године романом *Црвени краљ*, који је на неки начин одредио следећих 30 година његовог рада и живота. Прича о Зорану Југовићу, тј. Зоки Кингу, младом фудбалеру у сукобу са друштвом у коме живи, наишла је на бурне реакције. Одлуком Општинског суда у Панчеву и потом Врховног суда Војводине, књига је забрањена „јер вређа углед и част наших народа“ (Лопушина, 1991: 64). Иако је забрана касније скинута, аутор није враћен на посао са ког је због забране књиге отпуштен, нити су друга његова дела боље третирана.¹ *Аризани* (1982), роман о пропасти једне српске породице, и сл. дела тешко су налазила пут до издавача, увек су била на црној листи кад су у питању награде и признања, а деведесетих је, како аутор каже, уследило „тихо игнорисање“.²

Треба приметити да је први роман овог аутора настао по узору на роман *Кад су цветале тикве* (1968) Драгослава Михаиловића, вероватно најпознатијег нашег аутора дијалекатске књижевности. „Тај роман помогао ми је у том смислу што ми је показао да су неке до тада табу теме постале дозвољене. А показао ми је и да је могуће писати језиком који није строго нормирани књижевни“ (Вулићевић, 2008). *Црвени краљ* је, као и *Тикве*, заправо писан сленгом, жаргоном ондашње омладине. *Аризани* су пак писани призренско-тимочким дијалектом. Прича о Санди Аризановићу, потомку солунских бораца који се против комунизма бори и хумором јавља се после Михаиловићевог *Петријиног венца* (1975), писаног косовско-ресавским дијалектом, те можда и ту можемо говорити о утицају. У сваком случају, кроз рад ових писаца, извојевала се слобода да се дијалекат не користи само у функцији карактеризације појединих ликова, већ да се се цело дело може слободно писати тим „народним говором који не представља стандардан књижевни језик, који је са становишта језичке науке био дисквалификован као на неки начин неспособан и за комуникацију и за уметничко изражавање“ (Михаиловић, 2007: 79).

Треба, сматрамо, овде напоменути да је и сам Ивановић утицао на даљу употребу сленга и дијалекта у нашој књижевности. *Црвеног краља* Ивановић је прво читао свом бившем ученику из Куршумлије, тада студенту књижевности у Приштини, Спасоју Шејићу (в. Ивановић,

¹ О различитим начинима „забране без забране“ Ивановићевих дела говори проф. Јовица Тркуља у својој исцрпној студији (в. Тркуља, 2014).

² Индикативно је тако да се писац овако обимног и значајног дела уопште не спомиње у Деретићевој *Историји српске књижевности*, а у њој се нашло места за неке ауторе чисто тривијалне литературе.

2009a). Одушевљен, Шејић (1948–1989) почиње и сам да пише, а у својим делима користи дијалект и сленг. Његови романи и приче наишли су на сличан третман као и Ивановићеви, а Шејић нажалост није издржао сав притисак, те је живот завршио самоубиством, а његова дела, већим делом објављена постхумно, и даље чекају да се критика њима озбиљније позабави.

Свој опус од 18 романа, 4 збирке прича, 2 драме и збирке поезије сам Ивановић дели у три циклуса (в. Ивановић, 2011). Први циклус назива „Србија на југу“. У питању су дела о историјским догађајима и личностима са југа Србије. Сами наслови говоре о темама овог циклуса – *Војвода од Лесковца, Црни дани Раке Драинца, Ниш на крсту...* Други циклус именује „Антрополошким циклусом“, користећи се термином Николе Милошевића – антрополошка књижевност. „Књижевно дело настало на постулату подразумева истинит догађај (што не значи да је преписано из живота) и нужно присуство аутора у њему (аутор постаје књижевни лик). Дакле, антрополошко књижевно дело означава лично ауторово виђење реалног догађаја.“ (Ивановић, 2012) У овим делима аутор углавном говори о свом животу и (не)приликама које су пратиле његова дела. У успелије књиге овог циклуса спадају *Како упокојити Драинца* и *Портрет уметника у старости*. Трећи циклус, „Север-југ“, обухвата осам романа (*Црвени краљ, Аризани, Југовац, Уклети Србијанац* и др. – писани од 1961. до 1991) и две збирке прича³, које су писане седамдесетих и осамдесетих, а у целости објављене тек 1997. Управо су те збирке, *Шопска амбасада* и *Козја крв*, о којима је мало писано, предмет овог рада. Овај циклус има три основне теме, он испитује сукоб власти и појединца, сукоб севера и југа земље и савремени живот јужне Србије.

2. Шопи и шопски говор/дијалекат/наречје – у Србији и причама И. Ивановића

Ивановић напомиње у неколико текстова да су приче из ових збирки или „писане шопским дијалектом или или се у њима појављују ликови који тако говоре“, дакле, или су у питању приче које су у потпуности на дијалекту, или приче са појединим ликовима који

³ Прозне целине у овим збиркама могу се одредити као приповетке, новеле или кратке приче. Како немамо довољно простора да уђемо у ту проблематику, користимо неутрални термин (прича) који обухвата све три наведене врсте.

дијалекат употребљавају. У сваком случају, „то су приче о животу шопског становништва“.

У приступу овим причама логично се прво намећу три питања – 1. Шта је тачно шопски дијалект, 2. Где живе Шоп(ов)и, тј. које су границе Шоплука и 3. Ко су заправо Шопови? Што се тиче првог питања, у Србији се нуде два различита одговора. Једни под шопским подразумевају само тимочко-лужнички поддијалекат, док други сматрају да је то други назив за призренско-тимочки, тј. торлачки дијалекат. У време нормирања српског/српскохрватског језика, ово подручје је практично било игнорисано. Само одређење шта је то варира. Шопски, дакле, може бити говор, поддијалекат, дијалекат, али, по неким лингвистима, и посебно наречје српскохрватског језика, четврто, уз кајкавски, чакавски и штокавски. У последње време чују се (углавном на интернету) мишљења да се шопски може сматрати и посебним језиком.

Наши лингвисти сматрају да су се „говори призренско-тимочке зоне отпочетка осетно разликовали од бугарског и македонског језика“, да су се до XIV века развијали заједно са осталим штокавским говорима, а онда „делом изашли из општих штокавских развојних процеса и ушли у неке развојне сфере балканског језичког савеза“ (Окука, 2008: 230). Говори јужне Србије неоспорно су слични са говорима западне Бугарске и североисточне Македоније, па зато неки говоре ових крајева подводе под исто наречје или исти дијалекат. Велики број бугарских лингвиста све ове говоре (неки чак укључују ту и косовско-ресавске) називају западним бугарским говорима. Ови говори, дакле, могу фигурирати као дијалекти српског и бугарског, а по неким мишљењима (опет најчешће интернетским, најчешће нелингвистичким) и македонског језика.

Тешко је одговорити и на друго питање. Територија на којој живе Шопи или Шопови, често називана Шоплук, може бити узак појас уз границу са Бугарском, али може бити и цела јужна и источна Србија, или чак југоисточна Србија са већим делом Космета и делом централне Србије. Или пак све то са деловима Бугарске и Македоније. Шопи, сходно свему наведеном, могу бити Срби, Бугари, Македонци или мешавина ових народа, или чак посебан народ који је током историје асимилован од стране једног од три суседна народа.

Ова питања су у последње време у жижи јавности. Појава сајта/викие <http://bg.shopska.wikia.com> на коме се предлаже шопска азбука од 27 слова, најављује стандардизација говора (уз напомену да то може бити и језик) изазвала је опречне реакције. Са српске стране, текстови Бобана Арсенијевића о крутости српске језичке норме и игнорисања југа

Србије такође изазивају доста интересовања. Посебно је у јавности одјека имала студија Тање Петровић, *Србија и њен југ*, у којој се истиче да се на југ Србије и њене становнике гледа као на нешто назадно, заостало, а на њихов језик као неправилан, чудан, ружан или смешан.

Јужни варијетети језика повезују се са категоријама ниског културног укуса и низом негативних појава у српском друштву... *Јужњачки* дијалекти нису део координатног система који би сачињавали и *северни/северњачки*, *источни/источњачки*, *западни/западњачки* дијалекти. Једино придев *јужњачки* означава нешто што је део српског културног простора, а ипак изразито другачије и довољно далеко. Јужни/јужњачки дијалекти (и њихови говорници) јесу, дакле, усамљени и посебни у овом систему класификације (Петровић, 2015: 10, 11).

У истој студији показује се да се овај говор у књижевности јавља ретко и користи углавном за карактеризацију појединих ликова, најчешће оних који су или негативни или су извор хумора. Сличних ставова је и Драгослав Михаиловић у већ споменутој књизи *Мајсторско писмо*, у којој наводи да је књижевност на језику јужне Србије на неки начин гушена јер се наметало/намеће мишљење да тај језик/говор није довољно вредан да би се на њему писало.

Треба истаћи да се Шопови и Шоплук неједнако одређују и у причама Ивана Ивановића. Радња се дешава у Лесковцу и Нишу, Прокупљу (у причама назван Југовац), али и Куршумлији (Коњарник), која би језички већ била у косовско-ресавском подручју. Такође, ликови се одређују као Шопови, или одређују друге као Шопове по близини границе са Бугарском, или по удаљености од стандардног језика. Осећају се као један народ, као исто, кад се одређују ка северу, ка Београду, ка „центру“, али се између себе деле. У том смислу, њима су *други* и Београђани и динарци, али *други* некеме из Прокупља може бити и Црнотравац. То показује колико су релативни појмови *овде* и *тамо*, и то не само у делу Ивана Ивановића, већ и у нашој реалности, у савременој Србији.

3. Положај Шопова у причама из циклуса „Север-југ“

3.1. Поглед других

У причама поред јужњака постоје, наравно, и ликови са севера Србије, тј. Југославије. Они су ти који заправо одређују живот јунака јужњака – било директно, било кроз партију. Они се редовно постављају

изнад, правдајући то пореклом и чак „чистим“ језиком. Јужњаке пак посматрају на три начина. Неки их виде (1) као неписмене и неинтелигентне људе. И ту се језик јавља као кључна одредница. Јужњак који се боље прилагоди стандарду, имаће и бољу позицију на послу. Јованча Пуб из приче *Холанђанин луталица* ће тако и због језика морати да остане пуб, тј. још на почетку, и пре читаве интернационалне комичне згоде, јасно је да он неће даље напредовати.

На јужњаке се такође гледа као на (2) лење људе. Тако у приповеци *Шопска амбасада* партијски комесари, послати из Београда, сматрају да Шопи грађевинци могу да зараде, али не и за троспратну кућу. Следи велика истрага како су три брата, Шопови из Црне Траве (међу њима је посебно на удару Змаја), могли да сазидају „амбасаду“, док „образовани“ и „културни“ функционери из Београда имају станове или мање куће. Јужњаци су у очима других и (3) лукави људи, чак преваранти. Партијски функционери не верују да је Џика могао легално да заради новац који има (приповетка *Џика из Џигољ*).

3.2. Како Шопови доживљавају себе?

Интересантно је погледати како у овим причама Шопи посматрају себе и друге. Наравно, нема јединственог става. Једни прихватају одређење које „странци“ намећу и стално се правдају због нечега, најчешће због свог говора. Тако грађевинац Змаја из *Шопске амбасаде* објашњава:

Не стојим добро с падежи... Зајебавају ме да ми је крава појела буквар кад сам био у основну школу. А то је зато јербо су наши стари, у стварима деда Величко, досељени од Црну Траву на бугарску границу. Отуд су пренели језик с који ми сад говоримо и који заноси мало не бугарски (Ивановић, 1996: 5).

Џика (приповетка *Џика из Џигољ*) нуди слично објашњење/оправдање:

Јер, ко што знаш, друже Вуке Палибрке, ми Шопови много грешимо у говор јербо су се наши стари доселили од границу и ту су се помешала два језика па испала некаква клин чорба (Ивановић, 1997: 299).

Неки Шопови покушавају да постану као они други – „дивилизовани“, „културни“. То приближавање северу остварује се на различите начине. Тако млада Швејка из приповетке *Козја крв* има жељу „да буде као Београђанке“, па се и заљубљује у младог професора који је студирао у Београду. Овде је и језичка карактеризација јасна – Швејкин језик и језик њене најбоље другарице Гоце није исти, тј. Швејка се упиње

да буде што ближе стандарду. Слично Швејки се понаша и локална лепотица, прозвана Брижитка, у приповеци *Шећер-дете* – и она би неког „одозго“.

Узроци оваквом стању могу бити комплекс инфериорности и предрасуде које север гаји према југу, комбиноване са (или изазване?) централизмом државе. Наиме, свака промена владајуће гарнитуре у Београду аутоматски значи промену и на локалу. Тако пад Александра Ранковића, тј. гарнитуре око њега, значи и пад оца главне јунакиње из приповетке *Гаринча*, локалног (нишког) функционера КП-а. Његов пад значи да и њу сада сви гледају као ниже биће – исти они људи који су се утркивали ко ће први да јој отвори врата, позове је на пиће или поклони нешто. Тако се локална средина на миг центра понаша као права паланка.

Други јунаци ће пак на презир одговорити презиром. Они не желе да постану као они које центар шаље и негирају слику коју им тај север намеће. Они бирају да ту слику исмеју. Тако ће Џика, кад се обогати, на све начине покушавати да надвлада Београђане. Он користи сваку прилику да покаже колико пара има, кога све држи у шапи, а посебно задовољство му је да на ауто-путу престигне аутомобиле са БГ таблицама.

Посебан вид отпора је и покушај повратка „истинском“ себи. Славица, ћерка смењеног КП моћника, пошто је сви одбацују, па и вереник, који је студирао у престоници и смеши му се добра каријера, враћа се првом дечку, обичном локалном боксеру, младићу са маргине. Она се диви његовој искрености, одсуству лицемерја. На питање да ли би је оставио он одговара са Да – ако се појави нека лепша у коју ће се заљубити. „Да, због тога, али не због нечега другог“, размишља она, мислећи на партију, на политику. У њеној одлуци да се врати боксеру и да са њим води љубав у спомен-парку на ободу града „као прост свет“ има нечег исконског, прималног. То је вид прихватања и слављења свог ја, своје средине, свог порекла, које кулминира у готово екстатичном прихватању свог старог, тако локално обојеног надимка:

Једног тренутка Славица помисли: 'Боже, како сам ниско пала!' Али већ следећег осети у себи пркос, инат... Гледала је град како светли доле... Гадно је опсовала. А онда се одједном, изненадивши чак и саму себе, бацила на боксера који је седео и пушио, еластична и брза као мачка, тамнопута као бразилски фудбалер, неуредне косе црне као зифт. Гризла га је по врату и раменима, стискала мишиће на рукама и грудима тврде као напумпане аутомобилске гуме. Њен вереник је у поређењу са боксером био мек као каша!

„Хоћу да будем само Гаринча! Хоћу да будем само Гаринча!“, шиштала је (Ивановић, 1996: 118, 119).

4. Став Ивана Ивановића о дијалекту и култури јужне Србије

Иван Ивановић писао је о свом животу и делу (а те су две ствари у његовом случају нераздвојиве) нашироко. Он често наводи порекло функционера који су му блокирали издавање књига или промоцију оних које је издао и прилично је оштар у оцени стања у ком се јужна Србија налази.

Зар није симптоматично да су мој случај покренули Црногорци из Топлице, на челу са тада моћним потпредседником Србије задуженим за унутрашње односе, Радованом Пантовићем; да су ме Црногорци тужили и да су ми судили (и окружни јавни тужилац Прокупља, односно његов заменик на суду, и председник Окружног суда у Прокупљу, и истражни судија, и председник судског већа које ме је осудило... били су Црногорци).

Мој процес забране био је крвна освета досељеника из Црне Горе над староседеоцима Србијанцима: главно, што сам као писац потекао из нединарског (шопског) корпуса (Ивановић, 2009б).

Он, дакле, сматра Шопове Србима, али и тврди да међу Србима постоји стални сукоб Динарци-Шопови, тј. да Динарци практично спроводе неку врсту колонијалне политике у јужној Србији. Он сматра да се мора у јавном простору направити места и за говор јужне Србије, те корен проблема делимично види и у Вуку. Слично примећује и Драгослав Михаиловић: "Већи део народа није обухваћен његовом реформом. То је требало да ураде лингвисти који су дошли после њега, његови ученици. Међутим, они то нису урадили и један део народа се нашао на белом хлебу" (Милосављевић, 2011). Тај део народа, сматра Ивановић, и потцртава мисао Михаиловића – заправо је већински део.

Колико је та језичка доктрина много допринела онима чији је локални језик ушао у њу, толико је много однела онима чији локални језик није њоме обухваћен. А становништво чији локални језик Вуковом доктрином није обухваћен износи у Србији – 56 одсто. (Ивановић, 2009б)

Он истиче даље да је ту посебно настрадала јужна Србија „која није ни умела ни хтела да одговори на динарски колонијализам над њеним културним идентитетом“ (Ивановић, 2009б).

Тврдња о динарском колонијализму је можда преоштра, али Ивановићев захтев да се дела на дијалекту и сленгу третирају исто као и она на стандарду, тј. „да Михаиловићеве *Тикве...* и *Петријин венац* имају исто место у српској књижевности као, на пример, Андрићева *Проклета авлија*“ свакако је оправдан и треба га подржати.

Дијалекат, а то је прва лекција коју студенти слушају из Дијалектологије на факултету, није ништа мање вредан од стандарда. Он у потпуности испуњава све језичке функције потребне његовим говорницима. Међу тим функцијама је и уметничка. Ивановић објашњава зашто је писао и пише на дијалекту, зашто је тај дијалекат српској култури потребан, те зашто је по њему промена у српској језичкој (и културној) норми неопходна:

Овако сам писао јер ми је вуковски језички оквир био тесан, а и није био баш мој, па сам намерно одступио од њега. Данас мислим да је вуковски језички канон превазиђен и да ће нужно морати да се прошири говором нединарске Србије, што значи да ће генерације које долазе правити нове норме српског књижевног језика (Ивановић, 2009б).

Језик књижевности и књижевни језик свакако нису исто, а Ивановић (као и Михаиловић) се у есејима и интервјуима изјашњава по питању оба. Језик књижевности дозвољава и дијалекте, али је посебно питање на који начин књижевна критика дела на дијалекту прихвата и на шта је публика навикнута кад је у питању коришћење јужних дијалеката нашег језика. Претпостављамо да се Ивановићев захтев огледа у томе да сви они који чине књижевни естаблишмент и на неки начин делегирају дела, одређују шта је добро, шта не, не дискриминишу дела на дијалекту и да дијалекат не свде само на функцију изазивања смеха или карактеризацију ликова који се тим дијалектом служе. Слобода коју он тражи јесте слобода да се на дијалекту пише природно, без ограничења и о свему, ван наметнутих калуца.

Што се тиче стандардног језика, каже се обично да је у питању симболички систем који се не поклапа ни са једним дијалектом. Заиста, српски стандард се не поклапа ни са једним дијалектом у *потпуности*, али добрим делом се поклапа са неким дијалектима и добрим делом се не поклапа са другима. Ако то узмемо у обзир, уз дискриминацију говорника

јужног дијалекта о којој је доста писано, разумљив је Ивановићев захтев. Идеја о прављењу новог стандарда српског језика⁴ је вероватно преамбициозна, али повећање флексибилности постојећег стандарда, да тако кажемо, његово отварање и према игнорисаним дијалектима је реално могуће. У сваком случају, без обзира на питање измена стандарда, требало би у јавном говору, у медијима посебно, отворити простор и овом дијалекту, као што је он (бар делимично) отворен нпр. за војвођанске или црногорске говоре. Ако погледамо и пример наших западних суседа, видећемо да се нпр. далматински говор слободно употребљава у медијима, а да стандардни хрватски тиме није уопште угрожен.

Неки говори признанско-тимочког дијалекта полако нестају. Медији који такве говоре не дозвољавају, полако их гуше. У том смислу би поред отварања стандарда и медија за ове говоре, ваљало помоћи и књижевност писану на том дијалекту – кроз различите конкурсе, фестивале, емисије и друге облике поспешивања стварања на дијалекту. Наравно, и кроз интензивније бављење оваквим књижевним делима, а међу првима којима треба посветити посебну пажњу у проучавању свакако је и богати опус писца Ивана Ивановића.

Литература

- Вулићевић, 2008: М. Вулићевић. *О комунизму кроз фубал*. Политика. <http://www.politika.rs/scc/clanak/49449/O-komunizmu-kroz-fudbal> [9. 9. 2016.]
- Милосављевић, 2011: М. Милосављевић. Проблем нашег језика гура се под тепих – интервју са Драгославом Михаиловићем. <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2007/06/12/srpski/K07061101.shtml> [18. 9. 2016.]
- Михаиловић, 2007: Д. Михаиловић. *Мајсторско писмо*. Београд: Ауторско издање.
- Ивановић, 1996: И. Ивановић. *Новеле*. Београд: Стубови културе.
- Ивановић, 1997: И. Ивановић. *Козја крв*. Београд: Стубови културе.
- Ивановић, 2009а: И. Ивановић. *Антиполитика*. <http://metoh-duhovni.blogspot.rs/2009/06/foto-d-borisavljevic-ivan-ivanovic.html> [9. 9. 2016.]
- Ивановић, 2009б: И. Ивановић. *Дијалекатска књижевност*. <http://novaaltera.blogspot.rs/2010/12/diskusija-ivana-ivanovica-na.html> [18. 9. 2016.]

⁴ Овде треба приметити да су Ивановић и Михаиловић често оптуживани да траже рушење вуковског стандарда, а они заправо говоре о његовој измени, тј. проширењу.

- Ивановић, 2011: И. Ивановић. *Библиографске белешке 1*.
<http://novaaltera.blogspot.rs/2011/05/ivan-ivanovic-bibliografske-beleske-1.html> [1. 9. 2016.]
- Ивановић, 2012: И. Ивановић. *Библиографске белешке 6-7*.
<http://novaaltera.blogspot.rs/2012/03/6.html> [1. 9. 2016.]
- Лопушина, 1991: М. Лопушина. *Црна књига: цензура у Југославији 1945-91*.
Београд: Фокус.
- Окука, 2008: М. Окука. *Српски дијалекти*. Загреб: СКД Просвјета.
- Петровић, 2015: Т. Петровић. *Србија и њен југ*. Београд: Фабрика књига.
- Тркуља, 2014: Ј. Тркуља. Успон и пад Ивана Ивановића: анатомија прогона једног писца. Београд: Центар за унапређење правних студија.

Sava Stamenkovic

POLITICS AND DIALECTS: IVAN IVANOVIĆ, THE SHOP DIALECT AND SHORT STORIES FROM THE CYCLE „NORTH-SOUTH“

(Summary)

Ivan Ivanović (1936), a writer from the south of Serbia, the author of over twenty novels, collections of stories and plays, in one of the writers banned during the communist Yugoslavia. Among a prohibited works of this writer, there are two collections of short stories, "Shop Embassy" ("Šopska ambasada") and "Honeysuckle" ("Kozja krv"), written mainly in the sixties, and published in its entirety in the nineties, after the fall of the communist regime. This "anti-communist propaganda" tells the story about the impact of politics on the lives of ordinary people from the south of Serbia. These stories are, as the author himself says, written in shop dialect or include characters who speak this dialect and, together with eight other novels, form the cycle "North – South". Besides the political intrigue in Belgrade and power games in the regional centers of the Communist Party, the fate of people from southern Serbia in these stories is determined by their origin and their dialect, by which others define them as illiterate and backward, unable to fit in the prescribed/imposed language/system. Newcomers from other parts of former Yugoslavia, whose views are close to the party, and whose dialect is closer to the standard, imposed themselves as an elite, occupied important social positions and in fact became masters of lives of the local population. That fits with the views of the writer, which we also discuss in this paper, about the conflict between foreign and domestic, Dinaric and Shop, and discrimination against the latter in the south of Serbia.

Key words: Torlakian dialect, Shop, politics, identity, communism, Ivan Ivanović, North-South cycle.